הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קסב

קסב הַגְּבָהָה וְשִׁפְשׁוּף הַיָּדַיִם בִּנְטִילָה. ובו י׳ סְעִיפִים:

א סוטה ד׳ (ע״ב).

א (א) אהַנּוֹטֵל (ב) צָרִיךְ (ג) לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו (דהיינו (ד) רָאשֵׁי (ה) אֶצְבְּעוֹתָיו) לְמַעְלָה,

בֵּאוּר הַלָּכָה

ד״ה אמר) וְהָרא״ש (שם פ״ח סי׳ יא) וְעוֹד כָּפָה רִאשׁוֹנִים, וְאַף לְכְתְחִלָּה רְאוּי לִנְהֹג כַּדָּעָה הָרִאשׁוֹנָה דְּהוּא דַּעַת הָרִי״ף (ברכות מא:), מִשּׁוּם דְּלָאו מִילְּתָא דְּטָרִיחָא הוּא וּנְפֹק נַפְשַׁיהּ מִפְּלוּגְתָּא וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה שיעור), **וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי יֵשׁ לְעַיֵּן בָּזֶה בְּעִקַּר הַדִּין** דְּהִנֵּה אַף דִּבְבֵית יוֹסֵף כָּתַב דִּבְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (ברכות פ״ו ה״ד) אֵין הָכְרַע, כְּבָר כָּתַב בְּסֵפֶר מַאֲמַר מָרְדְּכַי דְּבָאֱמֶת מוּכָח מִפִּשְׁטֵי דְּבָרָיו דְּסוֹבֵר כְּדַעַת הָרִי״ף, מִדְּכָתַב בְּסִתָם עַד הַפֶּרֶק, וְעַל כָּרְחֵךְ דְּגָרִיס כִּגְרִסַת הָרִי״ף דְּעַד הַפֶּרֶק לְעוֹלָם הוּא מָקוֹם מְיֻחָד דְּהוּא חִבּוּר גַּב הַיָּד וּקְנֵה הַזְּרוֹעַ, דְּאִלּוּ לְדַעַת הַתּוֹסָפוֹת וְסִיעָתָם הָיָה לוֹ לִפְרֹשׁ עַד אֵיזֶה פֶּרֶק, וּכְמוֹ שֶׁדִּיְּקוּ כֵּן בְּתַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (ברכות מא: ד״ה אבל) וְהָרא״ש (שם) מִלְּשׁוֹן הָרִי״ף שָׁם תָּם כֵּן, וְגַם הָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל סְבִירָא לֵיהּ כֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם), וְגַם הָרַשְׁבָּ״א (חולין קו: ד״ה ורב ששת) סְבִירָא לֵיהּ הָכִי לִדְיָנָא כְּדַעַת הָרִי״ף עַיֵּן שָׁם שֶׁפָּרַשׁ בְּגֶמָרָא כְּדַעַת הָרִי״ף אַף לְפִי גִּירְסָא שֶׁלָּנוּ, [וּבְפֵרוּשׁ מִתְיַשֵּׁב הַסּוּגְיָא יוֹתֵר דִּלְדַעַת רַשׁ״י וְתוֹסָפוֹת אִתְּיָא קָצָת בְּדִחַק עַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ״א] וּכְדִבְרֵי הָרַשְׁבָּ״א מַמָּשׁ מָצָאתִי גַּם בְּסֵמַ״ג (עשין כז) שֶׁכָּתַב כֵּן וְנִסְתַּיֵּעַ לָזֶה מֵהֵירוּשַׁלְמִי (ברכות פ״ח ה״ב), וְכָתַב הַסֵּמַ״ג דְּגַם דַּעַת הָעָרוּךְ (ערך מ״ז) כֵּן הוּא בְּאוֹר זְרוֹעַ (ח״א סי׳ סו) כָּתַב דַּיְּשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וְכֵן הֵבִיא רַבֵּנוּ יוֹנָה (שם) בְּשֵׁם גְּמָרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּאִיתָא שָׁם דְּשִׁעוּר נְטִילָה הוּא כָּל הַיָּד, **וּמֵאַחַר שֶׁהָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהָרִי״ף וְהָרַמְבַּ״ם [לְפִי פְּשִׁטְיוּת דִּבְרֵיהֶן] וְהָעָרוּךְ וּסְמַ״ג וְרַשְׁבָּ״א בְּלָם קַיְימִי בַּחֲדָא שִׁיטְתָּא לְהַחְמִיר, וְגַם מִירוּשַׁלְמִי מִשְׁמַע כֵּן, וְגַם בְּאוֹר זְרוֹעַ מַחְמִיר בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה מִצַּד הַדִּין,** בְּמָקוֹם הַנְּטִילָה, אֲבָל לֹא בְּחוּץ לִמְקוֹמָהּ, דְּטֻמְאַת יָדַיִם וְטָהֳרָתָם הוּא עַד הַפֶּרֶק דַּוְקָא], וְלָכֵן אִם אֵין מַגִּיהַּ יָדָיו יַחֲזוֹרוּ הַמַּיִם הַטְּמֵאִים הָהֵם לְתוֹךְ הַפֶּרֶק וִיטַמְּאוּ הַיָּדַיִם, כָּךְ פֵּרְשׁוּ (ג) רֹב הַמְפָרְשִׁים. וּלְפִרוּשָׁם, אַף אִם נָטַל כָּל הַיָּד עַד מְקוֹם חִבּוּרָהּ עִם קְנֵה הַזְּרוֹעַ (ג) גַּם כֵּן צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ מֵחֲשָׁשׁ זֶה שֶׁיֵּצְאוּ חוּץ לְשָׁם וְיַחֲזְרוּ אַחַר כָּךְ. (ד) וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְּכְשֶׁנּוֹטֵל כָּל פֶּפֶת הַיָּד עַד הַקְּנֶה כְּמַנְהָגֵנוּ (ה) לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַמָּקוֹם הַזֶּה וְיַחֲזְרוּ, וְעִקַּר הַחֲשָׁשׁ הוּא רַק בְּשֶׁלֹּא נָטַל כִּי אִם עַד קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו [וְדִכְוָתֵהּ לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים לְעֵיל בְּסִימָן קס״א (ס״ד)], דְּאָז חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בְּעֵת הַנְּטִילָה נִשְׁפַּךְ מְעַט מִן הַכֶּלִי לְחוּץ קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו, דְּקָשֶׁה לְצַמְצֵם שָׁם, וּמַמֵּילָא (ו) נִטְמְאוּ שָׁם הַמַּיִם, וּמַיִם שְׁנִיִּים לֹא הִגִּיעוּ שָׁם לְטַהֲרָם, וּכְשֶׁלֹּא יַגְבִּיהַּ יֵרְדוּ הַמַּיִם הַטְּמֵאִים לְמָטָּה -עַל אֶצְבְּעוֹתָיו וִיטַמְּאוּ אוֹתָם, וְהַמְחַבֵּר סָמַךְ עַצְמוֹ עַל זֶה לְהָקֵל כִּדְלְקַמִּיהּ בְּאוֹתוֹ הַסָּעִיף, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה, וְעַתָּה אָחֵל לְבָאֵר זֶה הַסִּימָן בְּעָזְרַ ה׳: **(ב) צָרִיךְ וְכוּ׳.** (ז) מַשְׁמַע דְּאֵין חִלּוּק בֵּין סְעוּדָה לִסְעוּדָה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּרֹאשׁ וְתוֹסָפוֹת (שם) וְכֵן הוּא בְּרֹאשׁ וּפוֹסְקִים (שם) וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ״ם (פ״ה מהלכות שבועות ה״ו) וְכֵן הוּא בְּרַשְׁבָּ״א (בחידושיו לסוטה ד׳ ע״ב) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב טז ח״ו) וְכֵן הָרַמְבַּ״ם (בפרוש המשניות בהקדמה לסדר זרעים) כָּתַב כֵּן לְעִנְיַן תְּרוּמָה [בְּפִי שִׁיטָתֵיהּ דְּהַמִּשְׁנָה בִּתְרוּמָה מְיֻרֶיר] וְכֵן כָּתַב הָאֲשֵׁכּוֹל (ח״א סי׳ סו) וְהָרַאֲבַ״ד (תמים דעים סי׳ סו) וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (מב: ד״ה שלא). וּמַשְׁמַע דְּכָךְ הוּא דִּין נְטִילַת יָדַיִם לְשֹׁל שְׁנֵי פְּעָמִים. וְזֶה הוּא דְּלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (רמים פ״א ס״א) בְּעִנְיַן הַשְּׁנַיִים דְּהוּא תָּלוּי רַק בְּרְצוֹנוֹ אִם רוֹצֶה לִשְׁטֹל יָדָיו, וְגַם הָרא״ש בְּפֵרוּשׁוֹ לְיָדַיִם (שם) מַשְׁוֶה כְּדִבָרָיו [וְלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּפִסְקָיו]. וְאִם שָׁכַח רְבִיעִית בְּבֵת אַחַת יָדוֹ טְהוֹרָה לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים אַף בְּלֹא שְׁנַיִים, וְרַק לְהָרַאֲבַ״ד (שם סי׳ סו) מַשְׁמַע דְּגַם בָּזֶה צָרִיךְ לִשְׁנַיִים דַּוְקָא כְּדִלְקַמִּיהּ, וְכֵן הוּא גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (שם) לְהָדִיא לְעִנְיַן תְּרוּמָה: **(ג) לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וְכוּ׳.** הָרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (שם פ״ב מ״ג) וְרא״ש (שם) וְרַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה בְּרַקְטַנּוּרָא (שם) וּסְמַ״ג (שם) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (שם) וְטוּר וְרַשׁ״ל (ש״ס חולין פ״ח סי׳ לו): **(ד) רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו.** הַיְנוּ (ה) לְרֹב הַפּוֹסְקִים שֶׁיִּשְׁפִּיל יָדָיו לְגַמְרֵי מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה עַד סוֹפָהּ: **(ה) אֶצְבְּעוֹתָיו.** וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לַהֲמוֹן עַם שֶׁשּׁוֹפְכִים הַמַּיִם מֵהַצַּד וְרָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת נִשְׁאָרוּ בְּלֹא נְטִילָה:

בֵּאוּר הִיטֵּב

כָּךְ, וְכֵן רָאוּי לְהִתְנַהֵג בְּכָל דָּבָר שֶׁאָדָם רוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ. בֵּית יוֹסֵף (ד״ה שיעור) וְאִם הַיָּד מְלֻכְלָךְ לְכָלֵי עָלְמָא צָרִיךְ כָּל הַיָּד נְטִילָה. וַעַיִן ט״ז (סק״ו):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

יוֹכַל לִסְמֹךְ עַל דַּעַת הַמְקַלִּין. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּאִם פִּיסַּת יָדוֹ מְלֻכְלָךְ מִזֶּה וּכְהַאי גַּוְנָא, לְכָלֵי עָלְמָא צָרִיךְ לִטֹּל עַד סוֹף פִּיסַּת הַיָּד:

א (א) **הַנּוֹטֵל וְכוּ׳.** אֲקַדִּים הַקְדָּמָה קְצָרָה כְּפִי הַמְבֹאָר בְּטוּר וּבֵית יוֹסֵף וּבְיִתֶר הַפּוֹסְקִים כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ אֵלּוּ הַסְּעִיפִים, וְהוּא: הִנֵּה נִתְבָּאֵר בְּסִימָן קנ״ח (במשנ״ב סק״א) דְּטַעַם נְטִילַת יָדַיִם הוּא מִשּׁוּם דְּיָדַיִם עַסָּקָנִיּוֹת הֵם וְלָכֵן גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טֻמְאָה, אִם לֹא שֶׁיִּטָּהֲרֵם בִּרְבִיעִית מַיִם, (ו) וְצָרִיךְ לִטֹּל שְׁנֵי פְּעָמִים עַל יָדָיו, דְּבִשְׁפִיכָה רִאשׁוֹנָה מִטַּהַר יָדָיו, אֲבָל הַמַּיִם עַצְמָם טְמֵאִים הֵם שֶׁנִּטְמְאוּ מִיָּדָיו, וּשְׁפִיכָה שְׁנִיָּה מִטַּהֶרֶת אוֹתָם וְנִגְמַר טָהֳרַת הַיָּדַיִם, [אֲכָל אִם נִשְׁפַּךְ הָרְבִיעִית בְּבַת אַחַת עַל שְׁתֵּי יָדָיו, אוֹ שֶׁשָּׁפַךְ רְבִיעִית שְׁלֵמָה עַל כָּל יָד וָיָד, דַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דְּאֵין צָרִיךְ לְמַיִם שְׁנִיִּים, וְכֵן סְתָם הַמְחַבֵּר לְקַמִּיהּ בְּסָעִיף ד׳], וְאָמְרוּ בִּגְמָרָא (סוטה ד׳:) דְּהִנּוֹטֵל צָרִיךְ שֶׁיַּגְבִּיהַּ יָדָיו שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מַיִם חוּץ לַפֶּרֶק וְיַחֲזְרוּ וִיטַמְּאוּ הַיָּדַיִם, וּפֵרְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים דְּהַיְנוּ דְּחָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵצְאוּ מֵעַט מִמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים הַטְּמֵאִים חוּץ לַפֶּרֶק, דְּהוּא לְמַעְלָה מִמְּקוֹם הַנְּטִילָה שֶׁהִתְקִינוּ חֲכָמִים, וְשָׁם אַף שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁנִיִּים אֵינָן מְטַהֲרִים אוֹתָם, וְדַמַּיִם שְׁנִיִּים אֵינָן מְטַהֲרִין אֶלָּא בִּמְקוֹם הַנְּטִילָה, אֲבָל לֹא בְּחוּץ לִמְקוֹמָהּ, דְּטֻמְאַת יָדַיִם וְטָהֳרָתָם הוּא עַד הַפֶּרֶק דַּוְקָא], וְלָכֵן אִם אֵין מַגִּיהַּ יָדָיו יַחֲזְרוּ הַמַּיִם הַטְּמֵאִים הָהֵם לְתוֹךְ הַפֶּרֶק וִיטַמְּאוּ הַיָּדַיִם, כָּךְ פֵּרְשׁוּ (ג) רֹב הַמְפָרְשִׁים. וּלְפִרוּשָׁם, אַף אִם נָטַל כָּל הַיָּד עַד מְקוֹם חִבּוּרָהּ עִם קְנֵה הַזְּרוֹעַ (ג) גַּם כֵּן צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ מֵחֲשָׁשׁ זֶה שֶׁיֵּצְאוּ חוּץ לְשָׁם וְיַחֲזְרוּ אַחַר כָּךְ. (ד) וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְּכְשֶׁנּוֹטֵל כָּל פֶּפֶת הַיָּד עַד הַקְּנֶה כְּמַנְהָגֵנוּ (ה) לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַמָּקוֹם הַזֶּה וְיַחֲזְרוּ, וְעִקַּר הַחֲשָׁשׁ הוּא רַק בְּשֶׁלֹּא נָטַל כִּי אִם עַד קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו [וְדִכְוָתֵהּ לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים לְעֵיל בְּסִימָן קס״א (ס״ד)], דְּאָז חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בְּעֵת הַנְּטִילָה נִשְׁפַּךְ מְעַט מִן הַכֶּלִי לְחוּץ קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו וִיטַמְּאוּ אוֹתָם, וְהַמְחַבֵּר סָמַךְ עַצְמוֹ עַל זֶה לְהָקֵל כִּדְלְקַמִּיהּ בְּאוֹתוֹ הַסָּעִיף, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה, וְעַתָּה אָחֵל לְבָאֵר זֶה הַסִּימָן בְּעָזְרַ ה׳: **(ב) צָרִיךְ וְכוּ׳.** (ז) מַשְׁמַע דְּאֵין חִלּוּק בֵּין סְעוּדָה לִסְעוּדָה, וְכֵן מַשְׁמַע בְּרֹאשׁ וּפוֹסְקִים (שם) וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ״ם (פ״ה מהלכות שבועות ה״ו) וְכֵן הוּא בְּרַשְׁבָּ״א (בחידושיו לסוטה ד׳ ע״ב) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב טז ח״ו) וְכֵן הָרַמְבַּ״ם (בפרוש המשניות בהקדמה לסדר זרעים) כָּתַב כֵּן לְעִנְיַן תְּרוּמָה [בְּפִי שִׁיטָתֵיהּ דְּהַמִּשְׁנָה בִּתְרוּמָה מְיֻרֶיר] וְכֵן כָּתַב הָאֲשֵׁכּוֹל (ח״א סי׳ סו) וְהָרַאֲבַ״ד (תמים דעים סי׳ סו) וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (מב: ד״ה שלא). וּמַשְׁמַע דְּכָךְ הוּא דִּין נְטִילַת יָדַיִם לְשֹׁל שְׁנֵי פְּעָמִים. וְזֶה הוּא דְּלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (רמים פ״א ס״א) בְּעִנְיַן הַשְּׁנַיִים דְּהוּא תָּלוּי רַק בְּרְצוֹנוֹ אִם רוֹצֶה לִשְׁטֹל יָדָיו, וְגַם הָרא״ש בְּפֵרוּשׁוֹ לְיָדַיִם (שם) מַשְׁוֶה כְּדִבָרָיו [וְלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּפִסְקָיו]. וְאִם שָׁכַח רְבִיעִית בְּבַת אַחַת יָדוֹ טְהוֹרָה לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים אַף בְּלֹא שְׁנַיִים, וְרַק לְהָרַאֲבַ״ד (שם סי׳ סו) מַשְׁמַע דְּגַם בָּזֶה צָרִיךְ לִשְׁנַיִים דַּוְקָא כְּדִלְקַמִּיהּ, וְכֵן הוּא גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (שם) לְהָדִיא לְעִנְיַן תְּרוּמָה: **(ג) לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וְכוּ׳.** הָרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (שם פ״ב מ״ג) וְרא״ש (שם) וְרַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה בְּרַקְטַנּוּרָא (שם) וּסְמַ״ג (שם) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (שם) וְטוּר וְרַשׁ״ל (ש״ס חולין פ״ח סי׳ לו): **(ד) רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו.** הַיְנוּ (ה) לְרֹב הַפּוֹסְקִים שֶׁיִּשְׁפִּיל יָדָיו לְגַמְרֵי מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה עַד סוֹפָהּ: **(ה) אֶצְבְּעוֹתָיו.** וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לַהֲמוֹן עַם שֶׁשּׁוֹפְכִים הַמַּיִם מֵהַצַּד וְרָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת נִשְׁאָרוּ בְּלֹא נְטִילָה:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (ו) לְשׁוֹן זֶה הוּא בְּרֹאשׁ (חולין פ״ח סי׳ יח) וְטוּר, וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם קו. ד״ה הַזְּרוֹעַ, וְדַעַת שָׁם הוּא הַשִּׁעוּר לִתְרוּמָה, אוֹ לְקִדּוּשׁ לְכָלֵי עָלְמָא]. וְזֶהוּ גַּם כֵּן רַק לְהָרַשְׁבָּ״א, אֲבָל לְהַדַּעָה רִאשׁוֹנָה חוּץ לִמְקוֹם שֶׁקְּרֵי הָאֶצְבָּעוֹת אֵין הַיָּדַיִם יְכוֹלִים לִטְמֹא לְהַמַּיִם, אֶלָּא דְּהַחֲשָׁשׁ הוּא שֶׁמָּא יָזוּבוּ הַמַּיִם מִתּוֹךְ הָאֶצְבָּעוֹת עַד לַחוּץ, וְיַחֲזְרוּ וִיטַמְּאוּ בְּעַל כָּרְחוֹ יַשְׁפִּיל יָדָיו כְּשֶׁבָּא לִטֹּל הַכֶּלִי עַל יָדוֹ הַשֵּׁנִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב לְקַמִּיהּ בְּסָעִיף ד׳ עַיֵּן שָׁם, וְאִם אֵין לוֹ אַחַר עַל יָדָיו, דְּבִנְטַל מֵרְבִיעִית בְּבַת אַחַת אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וּכְדִלְקַמִּיהּ, וּבְשָׁעַת הַדְּחַק שָׁאֵין לוֹ מַיִם כָּל כָּךְ, יַעֲשֶׂה הָעֵצָה הַמְבֹאָרֶת בַּהַגָּ״הּ דְּהַיְנוּ שֶׁיַּשְׁפִּיל יָדָיו לְגַמְרֵי מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה עַד סוֹפָהּ: **(ד) רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו.** הַיְנוּ (ו״ת) לְרַבֵּנוּ יְרוּחָם, וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (שם קו. ד״ה וְהִמְמֵ״ג (פשיט כז) וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב טז ח״ו) וְכֵן הָרַמְבַּ״ם (בפרוש המשניות דל״א) וּסְמַ״ג (עשין כז) וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ יוֹנָה (שם), וְגַם הָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל סְבִירָא לֵיהּ כֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם), וְגַם הָרַשְׁבָּ״א (חולין קו: ד״ה ורב ששת) סְבִירָא לֵיהּ הָכִי לִדְיָנָא כְּדַעַת הָרִי״ף עַיֵּן שָׁם שֶׁפָּרַשׁ בְּגֶמָרָא כְּדַעַת הָרִי״ף אַף לְפִי גִּירְסָא שֶׁלָּנוּ, [וּבְפֵרוּשׁוֹ מִתְיַשֵּׁב הַסּוּגְיָא יוֹתֵר דִּלְדַעַת רַשׁ״י וְתוֹסָפוֹת אִתְּיָא קָצָת בְּדִחַק עַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ״א] וּכְדִבְרֵי הָרַשְׁבָּ״א מַמָּשׁ מָצָאתִי גַּם בְּסֵמַ״ג (עשין כז) שֶׁכָּתַב כֵּן וְנִסְתַּיֵּעַ לָזֶה מֵהֵירוּשַׁלְמִי (ברכות פ״ח ה״ב), וְכָתַב הַסֵּמַ״ג דְּגַם דַּעַת הָעָרוּךְ (ערך מ״ז) כֵּן הוּא בְּאוֹר זְרוֹעַ (ח״א סי׳ סו) כָּתַב דַּיְּשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וְכֵן הֵבִיא רַבֵּנוּ יוֹנָה (שם) בְּשֵׁם גְּמָרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּאִיתָא שָׁם דְּשִׁעוּר נְטִילָה הוּא כָּל הַיָּד, **וּמֵאַחַר שֶׁהָרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהָרִי״ף וְהָרַמְבַּ״ם [לְפִי פְּשִׁטְיוּת דִּבְרֵיהֶן] וְהָעָרוּךְ וּסְמַ״ג וְרַשְׁבָּ״א בְּלָם קַיְימִי בַּחֲדָא שִׁיטְתָּא לְהַחְמִיר, וְגַם מִירוּשַׁלְמִי מִשְׁמַע כֵּן, וְגַם בְּאוֹר זְרוֹעַ מַחְמִיר בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהַחְמִיר בָּזֶה מִצַּד הַדִּין,** בְּמָקוֹם הַנְּטִילָה, אֲבָל לֹא בְּחוּץ לִמְקוֹמָהּ, דְּטֻמְאַת יָדַיִם וְטָהֳרָתָם הוּא עַד הַפֶּרֶק דַּוְקָא], וְלָכֵן אִם אֵין מַגִּיהַּ יָדָיו יַחֲזְרוּ הַמַּיִם הַטְּמֵאִים הָהֵם לְתוֹךְ הַפֶּרֶק וִיטַמְּאוּ הַיָּדַיִם, כָּךְ פֵּרְשׁוּ (ג) רֹב הַמְפָרְשִׁים. וּלְפִרוּשָׁם, אַף אִם נָטַל כָּל הַיָּד עַד מְקוֹם חִבּוּרָהּ עִם קְנֵה הַזְּרוֹעַ (ג) גַּם כֵּן צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ מֵחֲשָׁשׁ זֶה שֶׁיֵּצְאוּ חוּץ לְשָׁם וְיַחֲזְרוּ אַחַר כָּךְ. (ד) וְיֵשׁ חוֹלְקִין וּסְבִירָא לְהוּ דְּכְשֶׁנּוֹטֵל כָּל פֶּפֶת הַיָּד עַד הַקְּנֶה כְּמַנְהָגֵנוּ (ה) לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַמָּקוֹם הַזֶּה וְיַחֲזְרוּ, וְעִקַּר הַחֲשָׁשׁ הוּא רַק בְּשֶׁלֹּא נָטַל כִּי אִם עַד קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו [וְדִכְוָתֵהּ לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים לְעֵיל בְּסִימָן קס״א (ס״ד)], דְּאָז חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בְּעֵת הַנְּטִילָה נִשְׁפַּךְ מְעַט מִן הַכֶּלִי לְחוּץ קְשָׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו וִיטַמְּאוּ אוֹתָם, וְהַמְחַבֵּר סָמַךְ עַצְמוֹ עַל זֶה לְהָקֵל כִּדְלְקַמִּיהּ בְּאוֹתוֹ הַסָּעִיף, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה, וְעַתָּה אָחֵל לְבָאֵר זֶה הַסִּימָן בְּעָזְרַ ה׳: **(ב) צָרִיךְ וְכוּ׳.** (ז) מַשְׁמַע דְּאֵין חִלּוּק בֵּין סְעוּדָה לִסְעוּדָה, וְכֵן מַשְׁמַע בְּרֹאשׁ וּפוֹסְקִים (שם) וְכֵן הוּא בְּרַמְבַּ״ם (פ״ה מהלכות שבועות ה״ו) וְכֵן הוּא בְּרַשְׁבָּ״א (בחידושיו לסוטה ד׳ ע״ב) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יוֹנָה (שם) וְכֵן הוּא בְּרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב טז ח״ו) וְכֵן הָרַמְבַּ״ם (בפרוש המשניות בהקדמה לסדר זרעים) כָּתַב כֵּן לְעִנְיַן תְּרוּמָה [בְּפִי שִׁיטָתֵיהּ דְּהַמִּשְׁנָה בִּתְרוּמָה מְיֻרֶיר] וְכֵן כָּתַב הָאֲשֵׁכּוֹל (ח״א סי׳ סו) וְהָרַאֲבַ״ד (תמים דעים סי׳ סו) וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (מב: ד״ה שלא). וּמַשְׁמַע דְּכָךְ הוּא דִּין נְטִילַת יָדַיִם לְשֹׁל שְׁנֵי פְּעָמִים. וְזֶה הוּא דְּלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (רמים פ״א ס״א) בְּעִנְיַן הַשְּׁנַיִים דְּהוּא תָּלוּי רַק בְּרְצוֹנוֹ אִם רוֹצֶה לִשְׁטֹל יָדָיו, וְגַם הָרא״ש בְּפֵרוּשׁוֹ לְיָדַיִם (שם) מַשְׁוֶה כְּדִבָרָיו [וְלֹא כְּדַמַּשְׁמַע בְּפִסְקָיו]. וְאִם שָׁכַח רְבִיעִית בְּבַת אַחַת יָדוֹ טְהוֹרָה לְהַרְבֵּה פּוֹסְקִים אַף בְּלֹא שְׁנַיִים, וְרַק לְהָרַאֲבַ״ד (שם סי׳ סו) מַשְׁמַע דְּגַם בָּזֶה צָרִיךְ לִשְׁנַיִים דַּוְקָא כְּדִלְקַמִּיהּ, וְכֵן הוּא גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (שם) לְהָדִיא לְעִנְיַן תְּרוּמָה: **(ג) לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וְכוּ׳.** הָרַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן (שם פ״ב מ״ג) וְרא״ש (שם) וְרַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה בְּרַקְטַנּוּרָא (שם) וּסְמַ״ג (שם) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (שם) וְטוּר וְרַשׁ״ל (ש״ס חולין פ״ח סי׳ לו): **(ד) רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו.** הַיְנוּ (ה) לְרֹב הַפּוֹסְקִים שֶׁיִּשְׁפִּיל יָדָיו לְגַמְרֵי מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה עַד סוֹפָהּ: **(ה) אֶצְבְּעוֹתָיו.** וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר לַהֲמוֹן עַם שֶׁשּׁוֹפְכִים הַמַּיִם מֵהַצַּד וְרָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת נִשְׁאָרוּ בְּלֹא נְטִילָה:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קסב

(ה) שָׁלֹא יֵצְאוּ מַיִם חוּץ לַפָּרָק וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. הַגָּהּ: (ו) *וְהוּא הַדִּין אִם (ג) מַשְׁפִּילָן מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה (ז) עַד סוֹפָהּ דְּשִׁפּוּר דָּמֵי, (ח) רַק שֶׁיְּהֵא שָׁלֹא יַגִּיעוּ תְּחִלָּה רִאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו וְאַחַר כָּךְ יַשְׁפִּילֵם, דְּאָז יֵצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַפָּרָק וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ (ט) הַיָּדַיִם (בית יוסף (ד"ה ומ"ש רכיבו דטעמא) בשם מהר"י בן חביב). [ב]וְהֵיכָן כְּשֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל כָּל הַיָּד עַד מְקוֹם חִבּוּר הַיָּד עִם הַזְּרוֹעַ, (י) אֲבָל אִם נוֹטֵל עַד שָׁם, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, (יא) (וְיֵשׁ חוֹלְקִים בָּזֶה). [ג]וְכֵן אִם שָׁפַךְ (יב) עַל שְׁתֵּי יָדָיו רְבִיעִית (יג) בְּפַעַם אַחַת, כֵּיוָן (יד) דְּאֵין שָׁם מַיִם טְמֵאִים כְּלָל, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו. (טו) [ד]וְכֵן הַמַּטְבִּיל יָדָיו אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו. *(יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם שׁוֹפֵךְ עַל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֵין צָרִיךְ לִזָּהֵר בְּכָל זֶה, (טז) וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל) (אגור (סי' רו) בשם אור זרוע (מ"ס סי' נג) והגהות אשרי פרק כל הבשר (חולין פ"ח סי' מג)): **ב** *[ה]הַנּוֹטֵל יָדָיו שׁוֹפֵךְ עֲלֵיהֶם (יז) *קְצָת מֵהָרְבִיעִית, לְהָסִיר מֵהֶם

ב הָאֲגוּר (סי' רו) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ אֲבִיגְדּוֹר כֹּהֵן. **ג** בֵּית יוֹסֵף (ד"ה ומ"ש רבינו דטעמא). **ד** תּוֹסֶפְתָּא (ירים ס"ב ה"א) וְהַקַּדְמֹנִי (ברכות פ"ח סי' רב). **ה** טוּר וְתוֹסָפוֹת (חולין קו. ד"ה דלא) וְהָרא"ש שָׁם בְּחֻלִּין (פ"ח סי' יח).

בַּאֵר הֵיטֵב

(ג) **מַשְׁפִּילָן**. וּלְפִי דַּעַת הַמְקַבָּלִים דַּוְקָא בְּהִגְבָּהָה קֹדֶם הַבְּרָכָה. וְעַיֵּן ט"ז (סק"א) וּמְגֵן אַבְרָהָם (סק"א):

שֶׁכֵּן הוּא לִבְנֵי אַהֲרֹן כו', וְזֶה אֵינוֹ דָּגֵם בִּבְנֵי אַהֲרֹן הוּא חֲצִיצָה אִם הוּא יָבֵשׁ כְּמִבֹּאָר בְּסוֹגְיָא שָׁם דְּחִשְׁנַּי לַח הוּא וְאֵינוֹ חוֹצֵץ:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּשֹׁרֶשׁ וְצָרִיךְ לוֹמַר עַל בִּגְדוֹ כְּמִבֹּאָר (בכר"י) [בְּזֹהַר] דֶּרֶךְ צ"ח (ע"ב) עַיֵּן שָׁם. וְגַם הָשֵׁג שָׁם עַל מַה שֶּׁכָּתַב הַלְּבוּשִׁים קְטַנּוֹת (ח"א סי' כ) מוֹהֵל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כו' וּרְאִיתִּי מִדְּאָמְרִינַן (זבחים לה.):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְעֵיל בְּסִימָן קס"א (ס"ד) דְּסַגִּי בִּנְטִילָה עַד קְשָׁרֵי הָאֶצְבָּעוֹת, אֲבָל לְדַעַת הַפּוֹסְקִים לְעֵיל שָׁם דְּצָרִיךְ נְטִילָה כָּל הַיָּד, מִמֵּילָא צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ גַּם כֵּן כָּל פֹּשֶׁט הַיָּד, (יא) וְיֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ גַּם כַּוָּנַת רְאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו כֵּן הוּא שֶׁמַּגְבִּיהַּ כֵּלָה, [א]אֶלָּא דְּמִפָּרֵשׁ אֹפֶן הַהַגְבָּהָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לְמַעְלָה וְהַכַּף וְהַזְּרוֹעַ לְמַטָּה: (ה) **שֶׁלֹּא יֵצְאוּ וְכוּ'**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּשָׁמָּא הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים הַטְּמֵאִים חוּץ לַפָּרָק, וּכְשֶׁלֹּא יַגִּיעוּ הַמַּיִם לְמַטָּה וְיִטַּמְּאוּ הַיָּדַיִם וְכַנַּ"ל: (ו) **וְהוּא הַדִּין אִם מַשְׁפִּילָן וְכוּ'**. דִּכְיָון דְּהַשְׁפָּלַת מִתְּחִלַּת הַנְּטִילָה שֶׁל מַיִם רִאשׁוֹנִים, הֲלֹא מֵעִיקָּרָא לֹא יָצְאוּ הַמַּיִם כְּלָל לְחוּץ לַפָּרָק: (ז) **עַד סוֹפָהּ**. הַיְנוּ עַד אַחַר נְתִינַת מַיִם שְׁנִיִּים, אֲבָל אַחַר כָּךְ שַׁפִּיר דָּמֵי כְּשֶׁיָּצְאוּ (יג) אַף לְהַגְבִּיהַּ קֹדֶם הַנִּגּוּב [פְּרִי מְגַדִּים (א"א בהקדמה)]: (ח) **רַק שֶׁיְּהֵא וְכוּ'**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּמָה דְּאִיתָא בְּגֶמָרָא דִּצְרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, הַיְנוּ אִם הָיָה מַחֲזִיקָם בְּהַגְבָּהָה בְּעֵת נְתִינַת מַיִם הָרִאשׁוֹנִים, [וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה מַחֲזִיקָם בִּשְׁוָה], דְּחִישִׁינַן שֶׁיֵּצְאוּ חוּץ לַפָּרָק, וְעַל כֵּן מֻכְרָח לְהַחֲזִיקָם דַּוְקָא בִּגּוֹבַהּ עַד שְׁעַת הַנִּגּוּב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ וְיֵרְדוּ עַל הָאֶצְבָּעוֹת, אֲבָל אִם הָיָה מַחֲזִיקָם מִתְּחִלָּה בְּהַשְׁפָּלָה הֲרֵי לֹא יָצְאוּ כְּלָל לַחוּץ: (ט) **הַיָּדַיִם**. וְכַמָּה אַחֲרוֹנִים מְפַקְפְּקִין עַל עִצָּה זוֹ דְּהַשְׁפָּלָה, מִטַּעַם דְּכֻשָּׁהֵם מַשְׁפִּילִין לְמַטָּה אָפְשָׁר שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ הַמַּיִם כְּלָל עַל רָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת, וְעַל כֵּן טוֹב לְהַגְבִּיהָם אֲפִלּוּ בְּעֵת נְתִינַת מַיִם רִאשׁוֹנִים. וְכֵן הֵבִיא הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א) שֶׁכֵּן הוּא גַּם כֵּן עַל פִּי קַבָּלָה הַגָּבָהָה דַּוְקָא, וְכֵן בַּגְּמָרָא (סוטה ד:) סָמְכוּ עַל זֶה מִקְרָא (ישעיה סג ט) 'וַיְנַשְּׂלֵם וַיְנַשְּׂאֵם' מַשְׁמַע דְּכֵן רָאוּי לִנְהֹג. וְהִנֵּה כְּהַיּוֹם נָהֲגוּ הָעוֹלָם שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בָּזֶה, וְהַטַּעַם שֶׁנּוֹטְלִין רְבִיעִית עַל כָּל יָד וְיָד, וְגַם שֶׁנּוֹטְלִין עַד סוֹף פֶּסֶת הַיָּד. וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁיִּבְואוּ הַמַּיִם בָּרִאשׁוֹנָה אֶצְבְּעוֹתָיו וּבְכָל הַצְּדָדִין, וְלֹא כַּהֲמוֹן עַם שֶׁשּׁוֹפְכִין רַק עַל צַדֵּי יָדֵיהֶם, וְאֵינָם מַשְׁגִּיחִין שֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם גַּם עַל רָאשֵׁי הָאֶצְבָּעוֹת וְכָל הַיָּד סָבִיב [אַחֲרוֹנִים]: (י) **אֲבָל אִם נוֹטֵל וְכוּ'**. הַטַּעַם כָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּאוֹת א' עַיֵּן שָׁם: (יא) **וְיֵשׁ חוֹלְקִים בָּזֶה**. וּבְסִימָן רְנ"ח (ס"ק ד"ה) דְּהָעִקָּר כְּהַיֵּשׁ חוֹלְקִים הַזֶּה, דְּהוּא דַּעַת רֹב הַמְפָרְשִׁים. וּמִכָּל מָקוֹם בְּשַׁעַת הַדְּחָק כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דֵּעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁפָּטַם הַמְחַבֵּר כְּוָותָהּ לְקַלָּא, וּבִכְרָט שֶׁאָנוּ נוֹטְלִין בִּרְבִיעִית מַיִם וְכַנַּ"ל: (יב) **עַל שְׁתֵּי יָדָיו רְבִיעִית**. וְכֵן אִם שָׁפַךְ רְבִיעִית עַל כָּל יָד [טַ"ז (סק"ג)]: (יג) **בְּפַעַם אַחַת**. וְאִיךְ יָצִיר זֶה עַיֵּן לְקַמִּיהּ בְּסָעִיף ד': (יד) **דְּאֵין שָׁם מַיִם טְמֵאִים**. דְּמָה דְּאָמְרִינַן מַיִם הָרִאשׁוֹנִים טְמֵאִים וּמְשׁוּם הָכִי צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, הַיְנוּ דַּוְקָא בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית בְּבַת אַחַת וּכְדִלְקַמִּיהּ (ס"ד): (טו) **וְכֵן הַמַּטְבִּיל יָדָיו**. גַּם כֵּן מִטַּעַם הַנַּ"ל דְּאֵין כָּאן מַיִם טְמֵאִים: (טז) **וְכֵן נָהֲגוּ לְהָקֵל**. וְיוֹתֵר נָכוֹן לִנְהֹג אִם יֵשׁ לוֹ מַיִם שֶׁיָּטִיל רְבִיעִית עַל כָּל יָד וְיָד אוֹ יוֹתֵר שֶׁיָּבוֹאוּ הַמַּיִם עַל־יָדֵיהֶם בְּשִׁפְעִי, וְכַנַּ"ל בְּסִימָן קנ"ח (ס"ק) וּמִמֵּילָא לֹא יִצְטָרֵךְ לְדַקְדֵּק בְּהַגְבָּהָתָם מִדִּינָא וְכַנַּ"ל, וְכֵן מוֹכֵחַ מֵחַיֵּי אָדָם (ח"א כלל מ ס"א) [דְּעַל עֲצָה זוֹ דְּשָׁלֹשׁ פְּעָמִים מְפַקְפְּקִים (טו) כַּמָּה אַחֲרוֹנִים]: **ב** (יז) **קְצָת מֵהָרְבִיעִית**. הַגָּה דִּין זֶה מְקוֹרוֹ הוּא מִדִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת חֻלִּין ק"ז (ע"א

בְּאוּר הֲלָכָה

וּמַה שֶּׁהֵבִיא בְּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יב) בְּשֵׁם הַזֹּהַר (ח"ג רעב:) דְּהַשִּׁעוּר הוּא עַד סוֹף הָאֶצְבָּעוֹת אֵין רְאָיָה כָּל כָּךְ, כֵּיוָן דְּגַם בְּגֹבַהּ בְּמֻחְלָט הִיא שְׁנִיָּה. וּמִצָּאתִי כְּעֵין דְּבָרֵינוּ אַחַר כָּךְ בְּסֵפֶר עֲצֵי אַלְמֻגִּים (סק"ו) וְזָה לְשׁוֹנוֹ [אַחֲרֵי אֲרֵיכַת דְּבָרָיו] הִנֵּה הָרְאִיתִיךְ בְּעֲנָיָנִיךְ שֶׁדַּעַת גְּדוֹלֵי הָרִאשׁוֹנִים הֲלֹא הֵמָּה הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל וְהַסְּמַ"ג וְהָרֵי"א (הו"ד בסמ"ג שם) וְהָעֶרוּךְ וְהָרֹאשׁ שֶׁמְּדִינָה דִּגְמָרָא צָרִיךְ נְטִילָה עַד מְקוֹם חִבּוּר הַיָּד וְהַזְּרוֹעַ, וְלָכֵן נִרְאֶה לִי דְּחַיָּב כָּל אָדָם לִנְהֹג כֵּן מִדִּינָא, וְלֹא מִטַּעַם חוּמְרָא, דְּהֹלֶא כְּמוֹ שֶׁרָאִיתִי מֻקְצָת אַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ הַנּוֹהֵג כֵּן צָרִיךְ לְהִתְנוֹת שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן לְעִכּוּב אֶלָּא מִטַּעַם חוּמְרָא, וְשָׁמַעְתִּי מֻקְצָת הָהֲמוֹן נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַדִּין הַזֶּה וּמְזַלְזְלִים שֶׁלֹּא לִטֹּל יְדֵיהֶם כִּי אִם עַד מָקוֹם חִבּוּר הָאֶצְבָּעוֹת, וְלַעֲנִיּוּת דְּעָתִי בְּכָלָל מְזַלְזְלֵי בִּנְטִילַת יָדַיִם אַף הֵם יֶחְשְׁבוּ עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. **וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּהַסּוֹמֵךְ לְהָקֵל עַל דֵּעָה שְׁנִיָּה בְּשַׁעַת הַדְּחָק כְּשֶׁאֵין לוֹ מַיִם אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ**, דִּכְמָה רִאשׁוֹנִים קַיְימִי בְּשִׁיטָה זוֹ הֲלֹא הֵמָּה רַשַׁ"י וְתוֹסָפוֹת וְהָרֹאשׁ וְכֵן נִמְצָא גַּם בַּסֵּמַ"ק (סי' קפא) וּמָרְדְּכַי (ברכות סי' רג) וְרִיטְבָ"א (חולין קו: ד"ה תנו) וְשִׁבֻּלֵי לֶקֶט (סי' קלו) וּמַהֲרַשַׁ"ל (ש"ש חולין פ"ח סי' כ).

וְדַע עוֹד דִּכְהִיום שֶׁנּוֹהֲגִין הָעוֹלָם כְּדֵעָה הָרִאשׁוֹנָה לְטֹל כָּל הַיָּד, מַה מְּאֹד טוֹב לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְצַמְצֵם בְּשִׁעוּר מַיִם אֶלָּא יִשְׁלֹנֶּה בְּשֶׁפַע, דְּאָם יְצַמְצֵם רַק כְּשִׁעוּר רְבִיעִית עָלוּל מֵאוֹד שֶׁיִּשָּׁאֵר חֵלֶק מֵהַיָּד בְּלִי נְטִילָה, וְצָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ הַרְבֵּה עַל זֶה:

א * **וְהוּא הַדִּין אִם מַשְׁפִּילָן וְכוּ' דְּשַׁפִּיר דָּמֵי**. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ט). **וַאֲפִלּוּ הִרְוֻיָּה לִסְמֹךְ עַל עֲצָה זוֹ דְּהַשְׁפָּלָה**, [ג]**אֵין רְצוֹנִי לִסְמֹךְ רַק כְּשֶׁנּוֹטֵל כָּל הַיָּד עַד הַקָּנֶה** (וְאָז לְדַעַת הָרַשְׁבָּ"א בִּתְשׁוּבָה ח"ג סי' רס) בְּלֹאו הָכִי אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו וּכְדִלְקַמִּיהּ בִּפְנִים דְּזוֹהָה דַּעַת הָרַשְׁבָּ"א כַּיָּדוּעַ), אֲבָל בְּלֹאו הָכִי טוֹב לְחוּשׁ לְדַעַת הָרַשְׁבָּ"א דְּלִדְיֵדֵיהּ לָא מְהַנֵּי הַשְׁפָּלָה [כֵּן מוּכָח מֵאַחֲרוֹנִים]:

* **יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִם שׁוֹפֵךְ עַל יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וְכוּ'**. הַטַּעַם דְּכִבְרָא לְהוּ כְּדַעַת הַדֵּעָה שְׁנִיָּה שֶׁהִבֵּאתִי בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה אוֹת א' דְּעִקַּר טַעַם הַהַגְבָּהָה הוּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא לֹא הִגִּיעוּ הַשְּׁנַיִם עַד מְקוֹם הָרִאשׁוֹנִים לְטַהֲרָם, וְיַחְזְרוּ אַחַר כָּךְ הַמַּיִם טְמֵאִים עַל אֶצְבְּעוֹתָיו, וּבְשׁוֹפֵךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים לֹא חֲיִישִׁינַן כְּלָל הַאי, דְּאִם לֹא הִגִּיעוּ הַשְּׁנַיִם הִגִּיעוּ הַשְּׁלִישִׁים, וְכַמְּבֹאָר בְּסִימָן קס"ב (סק"ב) בְּפִרְוֵי הַשֵּׁנִי]. [ד]**וְכָתַב הָאֲלִיָּה רַבָּה** דִּלְפִי זֶה **יֵשׁ לְהַחְמִיר לְהַגְבִּיהַּ אַף בְּנוֹטֵל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים**, כֵּיוָן דְּאֵנַן לָא קַיְימָא לַן כְּדֵעָה זוֹ וְכַנַּ"ל, **וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּהַמְּקֵל לֹא הִפְסִיד דְּיֵשׁ לוֹ עַל מִי לִסְמֹךְ**:

ב * **הַנּוֹטֵל יָדָיו שׁוֹפֵךְ וְכוּ'. מִדְּתָמְנוּ הַפּוֹסְקִים מִשְּׁמַע דְּאֵין צָרִיךְ נִגּוּב בֵּינְתַיִם**, וְלֹא מִיבַּעְיָא לְדַעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְהַלְּבוּשׁ (ס"ב) דְּזֹהוּ מִכְּלַל הַנְּטִילָה גּוּפָא בְּוַדַּאי אֵין מְחֻיָּב לְנַגֵּב בֵּינְתַיִם, וַאֲפִלּוּ לְמָה שֶׁכָּתַבְנוּ לְקַמִּיהּ (באור הלכה ד"ה קצת) דְּזֹהוּ רַק הֶכְנֵה לִנְטִילָה, גַּם כֵּן נִרְאֶה דְּלֹא נִטְמְאוּ הַמַּיִם עַל יְדֵי זוֹ הַנְּטִילָה דְּיִכְטָרֵךְ בְּשֶׁכְּבָר זֶה לְנַגְּבָם, דְּהוּא דּוֹמֶה לְמָה שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן ק"ס סוֹף סְעִיף י"א דְּהַנּוֹגֵעַ בְּמַיִם קֹדֶם נְטִילָה לֹא נִפְסְלוּ הַמַּיִם, וּכְעֵין זֶה כָּתַב הַלֶּחֶם חֲמוּדוֹת (חולין פ"ח אות פד) וְהוּבָא בְּמָגֵן אַבְרָהָם לְקַמֵּן בְּסָעִיף קָטָן י':

* **קְצָת מֵהָרְבִיעִית**. הַגָּה דִּין זֶה מְקוֹרוֹ הוּא מִדִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת חֻלִּין ק"ז (ע"א כתב: ואם רוצה להשפילן מתחילת הנטילה שלא יצאו מים ראשונים חוץ לפרק כלל מתוך הפרק הרשות בידו רק שישגיח שיבוא המים על ראשי האצבעות [ומשמע דאף שאינו נוטל עד הקנה אפשר לסמוך על עצה זו]. **ד**] ובשו"ע הרב (שם) כתב שעל פי סברא זו [שאין צריך ליזהר בנטל ג' פ] נהגו עכשיו להקל בהגבהת הידים, לפי שנוהגין לשפוך על כל יד ג' פעמים.

(יב) בַּ"ח (ס"א) וְכֵן מִשְׁמַע בְּשִׁבֻּלֵי לֶקֶט (סי' קלו): (יג) דְּאַף אִם יָצְאוּ אַחַר כָּךְ חוּץ לַפָּרָק וְאַחַר כָּךְ יַחְזְרוּ עוֹד עַל הָאֶצְבָּעוֹת, הֲרֵי כְּבָר נִטְהָרוּ עַל יְדֵי הַמַּיִם שְׁנִיִּים: (יד) דְּמִמֵּה נַפְשָׁךְ הֲלֹא לְשִׁיטַת כַּמָּה רִאשׁוֹנִים מִהֲנֵי רְבִיעִית לָזֶה וּכְדִלְקַמִּיהּ בִּפְנִים,